

Powstanie Wielkanocne

Aspiracje Powstania Wielkanocnego

Mężczyźni i kobiety Powstania Wielkanocnego wyobrażali sobie nową Irlandię jako narodową demokrację, Irlandię, która, w słowach Proklamacji, „gwarantuje swobody religijne i obywatelskie, równouprawnienie oraz równe szanse wszystkim swoim obywatelom, oraz która deklaruje postanowienie dbania o szczęście oraz pomyślność całego narodu, wszystkich jego części, troszczącą się o wszystkie dzieci jej narodu jednakowo.” Wierzyli oni, że można to wszystko osiągnąć jedynie poprzez całkowitą niepodległość.

Zająwszy budynek Poczty Głównej w Dublinie, w Poniedziałek Wielkanocny 24 kwietnia 1916 roku, przywódcy Powstania proklamowali wolną Republikę Irlandii, w której idee egalitaryzmu zajmowały czołowe miejsce. Proklamacja, po raz pierwszy publicznie odczytana przez Patryka Pearsa na schodach Poczty Głównej tuż po godzinie 12.00 w południe, głosiła prawo narodu irlandzkiego do samostanowienia. Przewidywała też powstanie rządu narodowego wybranego w zgodzie z demokratycznymi zasadami mówiącymi o samostanowieniu narodów i rządach przy poparciu narodu. Powstanie Wielkanocne wprowadziło w ruch nieodwracalny proces, który doprowadził do odłączenia się Irlandii od Wielkiej Brytanii.

Na wydarzenia roku 1916 trzeba spojrzeć przez pryzmat szerszego ruchu narodowego, a także przekonań tych, którzy sprzeciwiali się jakimkolwiek osłabieniu więzi z Koroną oraz historycznych wydarzeń rozgrywających się na polach bitewnych Europy w jednym z najkrwawszych konfliktów, jakie świat widział świat. Należy w tym momencie wspomnieć, że ciągłe zagrożenie wcieleniem do wojska, spowodowane potrzebami wojennymi wpłynęło jednocząco na podzieloną opinię publiczną. Ciągła frustracja w szeregach Nacjonalistycznej Irlandii brakiem postępu w sprawie Rządów Krajowych, oraz perspektywa, że nie będą one dotyczyły całej wyspy, wzmocniona odmową Brytyjskiego Ministerstwa Wojny co do utworzenia

odrębnej Brygady Irlandzkiej, oraz odrzucenie nawet samego pomysłu stworzenia godła dywizji irlandzkiej, była wzmocniana okropieństwami egzekucji.

Rządy Krajowe

Żądanie ustanowienia Rządów Krajowych w postaci przedstawionej przez Irlandzką Partię Parlamentarną zdominowało irlandzką politykę począwszy od lat 70-tych XIX wieku. Sprzeciwiał się im ostro ruch unionistów. Kiedy pewna forma Rządów Krajowych zyskiwała na popularności na początku XX wieku, Ulster stał się ośrodkiem sprzeciwu ruchu unionistycznego wobec tej idei.

Nieuchronne przegłosowanie trzeciej Ustawy o Rządach Krajowych, na co wpływ miało uzależnienie Rządu Brytyjskiego od irlandzkich deputowanych w parlamencie, doprowadziło do stworzenia przez unionistów Ulsterskich Sił Ochotniczych w roku 1912. Była to próba zapobieżenia wprowadzenia trzeciej Ustawy o Rządach Krajowych poprzez demonstrację siły, stając się jednocześnie motywem utworzenia nacjonalistycznych Ochotników Irlandzkich. Wybuch I Wojny Światowej przyćmił kryzys w Irlandii. Długo oczekiwana Ustawa o Rządach Krajowych, choć opublikowana w dzienniku ustaw, miała wejść w życie dopiero po zakończeniu wojny, i dopiero wtedy miały zostać wprowadzone specjalne rozwiązania, mające być przedmiotem negocjacji, w celu zaspokojenia żądań unionistów z Ulsteru.

I Wojna Światowa

Oficjalne szacunki brytyjskie mówią o 200,000 Irlandczyków, z obu frakcji, którzy walczyli w I Wojnie Światowej, z czego życie oddało około 40,000. Dla unionistów była to sprawa lojalności wobec Korony. Dla nacjonalistów sytuacja była bardziej złożona. Przywódca Irlandzkiej Partii Parlamentarnej, John Redmond, był także przywódcą politycznym Ochotników Irlandzkich. W mowie wygłoszonej w Woodenbridge we wrześniu 1914 roku, oferował swoje poparcie wysiłkowi wojennemu i wezwał Ochotników, by szli tam “gdziekolwiek rozciąga się linia frontu”. Większość Ochotników popierająca stanowisko Redmonda stworzyła oddział Narodowych Ochotników. Mały oddział dowodzony przez Eoina MacNeilla zatrzymał nazwę Ochotników Irlandzkich i odmówił wspierania brytyjskiego wysiłku wojennego.

Początkowo Wielka Brytania propagowała wojnę jako “obronę małej Belgii”. W późniejszym czasie to wytłumaczenie zmieniło się w obronę praw małych narodów, jak to określił prezydent Wilson, a zasada samostanowienia dla tychże narodów, szczególnie na terenach pokonanych imperiów w Europie Środkowej, stała się przedmiotem debaty w późniejszych rozmowach pokojowych w Wersalu. Dla niektórych irlandzkich nacjonalistów ironią było walczyć w armii brytyjskiej za taką sprawę. Ponadto początkowy entuzjazm dla wojny szybko wyczerpywał się, gdyż powstało wrażenie, że nie docenia się zasług Irlandczyków, którzy zgłaszali się na ochotnika do wojska. Rosnąca liczba ofiar, wraz z groźbą wcielenia do wojska dalej osłabiały entuzjazm opinii publicznej do wojny.

Powstanie Wielkanocne

Wydarzenia te były zatem tłem dla Powstania Wielkanocnego. Elementy w ramach Irlandzkiego Braterstwa Republikańskiego (IRB), tajnego stowarzyszenia stworzonego w roku 1858, które stale powtarzało, że ich celem jest wywalczenie odrębnej i niepodległej Republiki Irlandzkiej, stworzyło plan powstania. Żywili oni nadzieję, że Powstanie zapewni Irlandii miejsce przy stole negocjacyjnym w czasie rozmów pokojowych po wojnie. Członkowie IRB zajmowali wysokie stanowiska w Ochotnikach i właśnie te oddziały, wraz z Irlandzką Armią Obywatelską, dowodzoną przez Jamesa Connolly’ego, wzięły udział w Powstaniu.

Szerokie spektrum poglądów oraz przeszłość Ochotników Irlandzkich odzwierciedlały podziały w kierownictwie tej organizacji. Sprzeczne rozkazy wydawane zarówno przez zwolenników Powstania, jak i jego przeciwników, przyczyniły się do szeregu nieporozumień na jego początku. Należy tu podkreślić, że liczba członków w szeregach Irlandzkich Ochotników wzrosła z 2000-3000 we wrześniu 1914 roku do około 15,000 w roku 1916. Organizacja była w dużej mierze zinfiltrowana przez Irlandzkie Bractwo Republikańskie.

W Poniedziałek Wielkanocny, 24 kwietnia, 1916, Główny Urząd Pocztowy w Dublinie został zajęty przez powstańców stając się ich kwaterą główną. To tu, tego samego dnia, odczytana została Proklamacja Niepodległości. Jej sygnatariuszami byli Thomas J. Clarke, Sean MacDiarmada, P.H. Pearse, James Connolly, Thomas MacDonagh, Eamonn Ceannt and Joseph Plunkett. Wyznacza ona nie tylko aspiracje

uwolnienia się spod panowania brytyjskiego, ale także stworzenia Irlandii, gdzie wszyscy ludzie mogliby realizować swój potencjał, niezależnie od stanu posiadania, przynależności do grupy społecznej czy wyznawanej religii.

Powstańcy zajęli także inne strategiczne budynki w Dublinie takie jak gmach sądu, piekarnię Bolanda, fabrykę Jacobsa, Akademię Medyczną oraz South Dublin Union. Choć w większości to Dublin był teatrem walk powstańczych, to sporą liczbą Ochotników mogły pochwalić się Louth, Wexford, Galway i Ashbourne.

Walki trwały tydzień i w ich wyniku zginęło 250 cywilów, 130 członków sił królewskich i ponad 60 powstańców.

Chcąc zapobiec dalszemu rozlewowi krwi, Pearse ogłosił bezwarunkową kapitulację, która brzmiała tak: “ Aby zapobiec dalszej rzezi ludności cywilnej i w nadziei ocalenia życia naszym zwolennikom, członkowie Rządu Tymczasowego obecni w kwaterze głównej podjęli decyzję o bezwarunkowej kapitulacji, a dowódcy i oficerowie kierujący poszczególnymi oddziałami wydadzą na swoich posterunkach rozkaz złożenia broni. P.H. Pearse, Dublin 30 kwietnia 1916 roku.”

Wiele jednostek Ochotników przemaszerowało w szyku bojowym składając broń.

Trzeba w tym miejscu przyznać, że opinia publiczna nie była początkowo po stronie powstańców, z powodu braku zrozumienia dla idei Powstania, a także z powodu dużych ofiar w ludziach, rzezi i rozlewu krwi. Jednak to miało szybko się zmienić.

Pokłosie Powstania

Stłumienie Powstania było natychmiastowe i przeprowadzone z zawzięciem. Centrum miasta znalazło się pod ostrzałem artyleryjskim. Pomimo faktu, że walki toczyły się w Dublinie wprowadzono stan wojenny w całym kraju. Aresztowano ponad 3,500 osób – ponad dwa razy więcej niż wzięło udział w Powstaniu. Do maja 1,600 osób zostało internowanych na terenie Walii, bez procesu.

Piętnastu czołowych powstańców stracono pomiędzy 3 i 12 maja. (Roger Casement został powieszony w więzieniu Pentonville w sierpniu 1916 roku). Egzekucje wywołały gwałtowny sprzeciw opinii publicznej, szczególnie zaś stracenie Williama Pearsa, za to, że był bratem Padraiga Pearsa; Majora Johna MacBrida, który nie odegrał żadnej roli w planowaniu Powstania, ale wcześniej naraził się Brytyjczykom podczas Wojny Burskiej; poważnie chorego Josepha Plunketta, oraz ciężko rannego Jamesa Connollyego. Wydarzenia te, a także los, jaki spotkał Francisca Sheehy Skeffingtona, znanego pacyfisty i pisarza, którego zamordowano podczas powstania, kiedy ten próbował ograniczyć rozlew krwi i zapobiec okradaniu sklepów, gwałtownie zmieniły zdanie opinii publicznej. Rozłożenie egzekucji powstańców w czasie – na dziewięć dni - podsycało nieprzychylny nastroje opinii publicznej. W Izbie Gmin, John Dillon reprezentujący Irlandzką Partię Parlamentarną skrytykował politykę Brytyjczyków, twierdząc, że „w całej nowoczesnej historii... nie było buntu czy rebelii stłumionego tak krwawo i tak gwałtownie, jak ostatnie powstanie w Irlandii.” Zamiast pogrzebów dla straconych powstańców, odprawiano za nich msze, gdyż ich ciała wrzucano do dołów z niegaszonym wapnem. Zwolnienia internowanych oraz pogrzeb Thomasa Ashe po jego strajku głodowym we wrześniu 1917 roku, stały się okazjami do publicznych demonstracji.

Konsekwencje polityczne Powstania Wielkanocnego

W następnych wyborach parlamentarnych Powstanie oraz jego krwawe stłumienie dały znać o sobie. Najpierw 17 lutego 1917 roku w Północnym Roscommon, hrabia Plunkett, ojciec straconego Josepha Plunketta został wybrany jako kandydat niezależny, zrezygnował z brania udziału w sesjach parlamentu w Westminsterze. Udzieliwszy swojego poparcia kampanii Plunketta, Michael Collins wysunął kandydaturę Joe McGuinnessa w okręgu South Longford, kiedy w maju zwolniło się miejsce. W tym czasie McGuinness odsiadywał wyrok w więzieniu Lewes Gaol za udział w Powstaniu. Deportowani więźniowie stworzyli później załączek odradzającej się otwarcie separatystycznej partii Sinn Féin, która w październiku pogłębiła swój związek z Ochotnikami Irlandzkimi, kiedy to były więzień Eamon DeValera, objął przewodnictwo obu organizacji. W lipcu tego samego roku De Valera wygrał wybory uzupełniające w okręgu East-Clare, pokonując kandydata ruchu Home Rule.

Irlandzka Partia Parlamentarna dalej trwała w staraniach by doprowadzić do Rządów Krajowych, i właśnie taki cel przyświecał Konwencji Irlandzkiej, która zebrała się w lipcu 1917 roku. Mimo tego, że Konwencja skończyła prace dopiero w kwietniu 1918, nie doszło do ugody z unionistami ulsterskimi, choć południowi unioniści byli bardziej skłonni do ugody, zatem Rządy Krajowe pozostały ideą na papierze. Równolegle rozwijał się nowy kryzys. Kryzys ten, jak się później miało okazać, scementował poparcie dla nowej Sinn Féin.

Plan wprowadzenia przymusowego poboru do wojska w Irlandii i w konsekwencji ostre protesty opinii publicznej wspomogły proces transformacji nacjonalistycznej Irlandii. Oburzenie opinii publicznej było gwałtowne i doprowadziło ono do ruchu oporu przeciwko planom Brytyjczyków w całym kraju. Ogłoszono jednodniowy strajk generalny i opublikowano odezwę przeciwko poborowi, popartą przez Sinn Féin, Irlandzką Partię Parlamentarną, Partię Pracy i polityków niezależnych. Pomimo stworzenia szerokiej koalicji w sprawie przymusowej branki, w wyborach roku 1918 to partia Sinn Féin odniosła zdecydowane zwycięstwo, jako cel ogłaszając stworzenie Irlandii jako uznanej międzynarodowo republiki, suwerennej i niezależnej. Nastroje nacjonalistyczne tryumfowały.

Ustawa o Reprezentacji Narodu z 1918 roku poszerzyła bierne prawo wyborcze, które teraz przysługiwało wszystkim mężczyznom, którzy przekroczyli 21 rok życia oraz wszystkim kobietom, które skończyły 30 rok życia. Tego samego roku Ustawa o Parlamentarnej Reprezentacji Kobiet dała kobietom po trzydziestym roku życia czynne prawo wyborcze. Hrabina Markiewicz była pierwszą kobietą wybraną do Parlamentu. Wybory powszechne w grudniu 1918 były pierwszymi od 1910 roku, gdyż wybory w 1916 zostały przełożone ze względu na trwającą wojnę. Pojawiło się całe pokolenie wyborców, które przeżyło wydarzenia roku 1916, kryzys przymusowego wcielania do wojska oraz wojnę. Dzięki polityce Sinn Fein nieuczestniczenia w sesjach w Westminsterze, wybory doprowadziły do utworzenia Dáil, instytucji demokratycznej, która przetrwała burzliwe lata od 1919 do 1923 roku.

Dáil Eireann trwa po dziś dzień jako demokratyczny parlament. Wielu z powstańców, którzy przeżyli Powstanie służyło jako członkowie Dáil oraz rządu, a także w innych instytucjach nowej, niepodległej Irlandii.

Powstanie Wielkanocne było wydarzeniem o wielkiej wadze, na czele którego stały kobiety i mężczyźni żywiący aspiracje stworzenia innej Irlandii, takiej, która gwarantowałaby wolność religijną i obywatelską, która dbałaby o szczęście i pomyślność całego narodu. Do Powstania doszło w momencie trwania konfliktu na arenie międzynarodowej, powodując śmierć Irlandczyków na froncie zachodnim, w Gallipoli, Mezopotamii i na morzu. W Powstaniu straciło życie wiele osób, zarówno wojskowych, jak i niewinnych cywilów. Czcimy pamięcią tamte wydarzenia w dniu ich 90-tej rocznicy i opłakujemy śmierć poległych.

Fakty.

Bataliony w Dublinie

Pierwszy batalion: Pod dowództwem Edwarda Daly, okupował gmach sądu.

Drugi batalion: Komendant Thomas McDonagh – zajął fabrykę Jacobsa.

Trzeci batalion: Komendant Eamon de Valera – zajął młyny Bolanda oraz linię kolejową od Westland Row do Landsdowne Road.[Przejmując kontrolę nad linią do Kingston]

Czwarty batalion: Komendant Eamon Ceannt zajął South Dublin Union.[Szpital przy James Street].

Armia Obywatelska dowodzona przez Michael Mallin i Hrabinę Markiewicz zajęła St. Stephen's Green

W Powstaniu zginęło 132 członków sił królewskich. Oficjalne dane szacują liczbę strat po stronie rebeliantów i ludności cywilnej na 318 zabitych oraz 2,217 rannych.

Straty wśród samych powstańców szacuje się na 60 lub 62. W walkach zginęło także 250 cywilów.

Oficjalne dane brytyjskie mówią o 200,000 Irlandczyków walczących na frontach Pierwszej Wojny Światowej, z czego około 40,000 straciło życie.